

הוציאו לו את הפך ואת המחמה, וּחֲפֵן
מלא חֲפֵנָיו ונתן לתוף הפך, הגדול
לפי גדלו, והקטן לפי קטנו, וכך היתה
מדתה.

נטל את המחמה בימינו ואת הפך
בשמאלו.

היה מהלך בהיכל, עד שמגיע לבין
שתי הפרוכות המבדילות בין הקדש
ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה.

רבי יוסי אומר, לא היתה שם אלא
פרכת אחת בלבד, שנאמר "והבדילה
הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש
הקדשים".

להיכנס ולצאת מקודש הקדשים

יומא ה, א

החיצונה היתה פרופה מן הדרום, והפנימית מן הצפון. מהלך ביניהן, עד שמגיע לצפון. הגיע לצפון,
הופך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפרכת עד שהוא מגיע לארון,
הגיע לארון. נותן את המחמה בין שני הבדים.

צבר את הקטרת על גבי גחלים, ונתמלא כל הבית בלו עשן.
יצא ויבא לו בדרך בית כניסתו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון,
ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל:

"יומא", כלומר "היום", הוא שמה של המסכת שאנו עוסקים בה. שם המסכת מדגיש את
ייחודו ואת חשיבותו של יום הכיפורים. ספר יצירה (ג, ב) מחלק את ההוויה לשלושה ממדים:
עולם (מקום), שנה (זמן) ונפש (אדם). התבוננות בעבודת יום הכיפורים מגלה שאותו יום הוא
שיאו של כל אחד משלושת הממדים הללו. במקום הקדוש ביותר בעולם – בקודש הקדשים
ובזמן הקדוש ביותר בשנה – שבת שבתון, נעשית העבודה בידי הכהן הגדול. וכך הקדושה
מתגלה בשיא תפארתה, בכל שלושת ממדיה.

משנתנו מתארת את רגע השיא של היום הגדול – כניסתו של הכהן הגדול לפני-ולפנים.
המשנה מופיעה בלב המסכת – ארבעה פרקים לפניו וארבעה אחריו. כך, גם מבחינת
ספרותית משנתנו "לפני-ולפנים".¹

לאחר שהכהן מניח את הקטורת על הגחלים "ונתמלא הבית עשן".² המשנה נוקטת כאן
לשון המרמזת לפסוק בישעיהו "והבית ימלא עשן" (ישעיהו ו, ד), שהקשרו הוא ההתגלות
ונבואת ההקדשה של הקב"ה לישעיהו.³ מלבד העשן אפשר להצביע על נקודות דמיון

נוספות בין המשנה ובין המחזה שראה ישעיהו. במשנה היה הכוהן הגדול "מהלך בהיכל", ואילו בישעיהו "ושוליו מלאים את ההיכל" (שם ו, א). במשנה הפרוכת מבדילה "בין הקודש ובין קדש קדשים" וישעיהו מתאר את הקריאה "קדוש קדוש קדוש" (שם ו, ג). נקודות דמיון אלו יוצרות זיקה בין משנתנו ובין הפרק בישעיהו. כך נוצרת השוואה בין הכניסה "לפני-ולפנים" ובין חווית ההתגלות שזכה לה ישעיהו.

הענן והענווה

בשבילי, משנתנו היא לב המסכת מסיבות אחרות, אישיות. בקיץ תשס"ב למדנו בשיבת עתניאל את הפרקים ממסכת יומא העוסקים בעבודת יום הכיפורים. כהכנה לקראת הקיץ למד אחד מתלמידיי האהובים, אבי סבאג, על ענן הקטורת. הוא הסביר לחברותא שלו שלדעתו הכוהן הגדול נזקק לענן של עשן בקודש הקדשים מכיוון ש"כרטיס כניסה למקומות קדושים היא ההבנה שאיננו מבינים", והענן נדרש לטשטש את ראייתו של הכוהן הגדול. לאחר ימים ספורים גילינו שתוכנה זו של אבי הכינה אותנו לאירוע קשה ובו חוינו על בשרנו כי "איננו מבינים". יומיים לפני פסח נרצח אבי בידי מחבלים בכביש שבין בית הגי לעתניאל בדרכו חזרה לביתו, לאשתו החדשה דפנה.

זמן קצר לאחר הפסח התחיל מבצע "חומת מגן", ושוב מצאתי עצמי חוזר לעסוק במשנה זו. רוב תלמידיי התגייסו ללחימה וניסיתי לשתף אותם בלימוד באמצעות שיחות טלפון. במהלך אחת השיחות הביע אחד התלמידים צער על שהוא מחמיץ את לימוד מסכת יומא. סיפרתי לו על סיומת משנתנו "...ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל". ברגע החשוב ביותר בחייו של הכוהן הגדול הוא היה עומד מול קודש הקדשים ומתפלל אל הקב"ה. הנטייה הטבעית היא למשוך את חוויית הקרבה האינטימית ככל שאפשר, אך הכוהן הגדול ידע שהעם ממתין בחוץ, דואג וקצר רוח, ולפיכך הוא בחר לוותר על מקומו בקודש ויצא החוצה. הסברתי לאותו חייל שגם הוא כמו הכוהן הגדול יצא ממקום קדוש, מבית המדרש, אל החוץ, אל מקום שבו עם ישראל מצוי בצרה וזקוק לו.⁴

- 1 על כך העיר לי ידידי דוד צורי.
- 2 כך הוא נוסח המשנה על פי כתב יד קויפמן.
- 3 על כך עמדו קנוהל ונאה, מילואים, עמ' 34-35. על נקודות הדמיון הנוספות עמד מוטי פרי, יומא, עמ' 46-47.
- 4 אחי, דני, הציע שההתחשבות של הכוהן הגדול בדאגה של ישראל היא תיקון לגורם של חטא העגל, כאשר העם לא ידע מה עלה בגורלו של משה שעלה להר סיני. הסבר זה של דני למשנה הוא חלק משיטה מקיפה על מהות יום הכיפורים וזיקתו למתן תורה. בין הנקודות הבולטות יש לציין שיום כיפור הוא היום שניתנו בו הלוחות השניים, ובו נכנס הכוהן הגדול לקודש הקדשים, מקום הארון אשר בתוכו הלוחות. ראה גנק, יומא, עמ' שכו-שלג.